

INHOUD

Voorwoord	1
Colofon en praktische informatie	2
Collectie in de kijker: kronieken in het Stadsarchief	3
Het Openbare Jongensweeshuis te Leuven, 1926-1939	4
"Den dorps ver" van de Sint-Pieterskerk	6
Het memorieboek van Willem Boonen (ca. 1547-1618)	8

het memorieboek van Willem Boonen

Blijf via onze website www.salsa-archief.be op de hoogte van alle activiteiten van SALSA! en volg het laatste nieuws over het stadsarchief via de facebookpagina www.facebook.com/stadsarchiefleuven

SALSA! vzw

Samen Actief voor het Leuven StadsArchief
SALSA! Nieuwsbrief is een driemaandelijkse nieuwsbrief, uitgegeven door SALSA! vzw, de Vriendenkring van het Leuven Stadsarchief. Het abonnement is inbegrepen in de lidmaatschapsbijdrage voor de vzw.

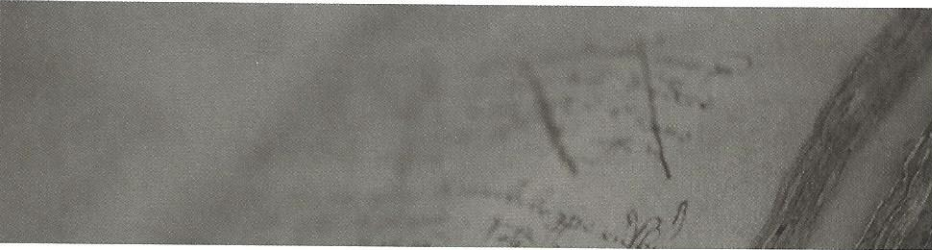
Beste Salsa!-lid,

met maar liefst 340 bezoekers was de Open Archiefdag begin oktober een groot succes. Dit jaar stonden het oorlogsdagboek van Philippe Pierre (1914-1915) en verschillende Leuvense kronieken van de 16de tot 19de eeuw centraal, met een glansrol voor de prachtig geïllustreerde kroniek van Willem Boonen uit de 17de eeuw. De **expo over kronieken** die het Stadsarchief voor deze gelegenheid uitwerkte, kan **nog tot eind dit jaar bezocht** worden in de leeszaal. Ook in deze en volgende nieuwsbrieven wordt dit thema opgepikt en zullen enkele bijzondere kronieken voorgesteld worden. De bezoekers op Open Archiefdag konden in de namiddag ook nog een korte lezing meepikken van Edward De Maesschalck, die aan de hand van de kroniek van pruikenmaker en brievenbesteller Jan Baptist Hous een levendig beeld schetste over het Franse bewind (1792-1815) te Leuven.

Een andere blikvanger op Open Archiefdag was het oorlogsdagboek van Leuvenaar Philippe Pierre, dat recent aan het Stadsarchief werd geschonken door zijn achterkleindochter Frie Pierre. Zij vertelde aan de bezoekers over dit bijzondere ego-document, waarin Philippe Pierre zijn leven in Leuven van augustus 1914 tot februari 1915 beschreef. Ook de Lego-reconstructie van de oude Vismarkt die legomaster David Vanhee maakte naar aanleiding van de recente archeologische opgravingen op de Vismarkt, trok veel aandacht. Vaste waarden in het aanbod, zoals de rondleidingen in het archiefdepot, werden ook dit jaar bijzonder geapprecieerd door de bezoekers. De boekenverkoop van Salsa! was eveneens een succes, mede omdat er veel passage was in de gang van Tweebronnen.

Zoals ieder najaar bruste het Stadsarchief weer van de activiteit. Tijdens het gezinsfestival "Rode Hond" organiseerde het archief de workshop 'Maak je eigen kroniek', waar kinderen (en ouders) een gepersonaliseerde kroniek konden maken. Afgaand op de vele positieve reacties achteraf, werd de workshop erg gesmaakt door de deelnemers. Achter de schermen kan het Stadsarchief ondertussen rekenen op een gemotiveerde groep van maar liefst 73 vrijwilligers. Daaronder bevinden zich ook 22 nieuwe vrijwilligers die zich sinds dit jaar engageren, en waarvan velen deze zomer een cursus 'oud schrift' volgden. De inzet voor, en bijdrage van deze vrijwilligers aan de werking van het Stadsarchief is bijzonder waardevol, zoals we ook aantonen in de reeks over vrijwilligers in onze nieuwsbrieven.

Met het einde van het jaar in zicht, nodigen we u graag uit voor onze laatste activiteit van 2024: op **dinsdag 10 december** organiseren we een **lezing over de recente archeologische opgravingen op de Vismarkt**. Stadsarcheologie Lisa Van Ransbeeck en adviseur archeologiebeleid Veerle Lauwers zullen bij deze gelegenheid onder meer vertellen over de oude haven en de schipbrug. De lezing duurt ongeveer een uur en start om **19u30** in de **aula van Tweebronnen**. Deelname is gratis voor

leden van Salsa!, aan niet-leden vragen we een bijdrage van €5. Gelieve uw aanwezigheid te bevestigen per mail aan fernand.bertrand@hotmail.com.

Op het einde van dit voorwoord nodigen we u graag nog uit om uw **lidmaatschapsbijdrage voor 2025** over te schrijven. We kijken er immers naar uit om u ook in 2025 tot de leden van onze vereniging te mogen rekenen. U ontvangt dan verder onze driemaandelijke nieuwsbrief, krijgt kortingen bij de aankoop van de eigen publicaties en gratis toegang tot de activiteiten van de vriendenkring. Bovenal steunt u op die manier de werking van het Stadsarchief. De lidmaatschapsbijdrage voor 2025 is ongewijzigd en bedraagt **20 euro** voor gewone leden of 40 euro voor steunende leden. U kan het bedrag overschrijven op het rekeningnummer BE93 0682 4207 7267 van Salsa! vzw, met vermelding "Lidgeld 2025", gevolgd door de naam en voornaam van het aangesloten lid. Vergeet a.u.b. niet bij uw overschrijving ook uw email-adres te vermelden. Dit laat ons toe u snel en zonder kosten van al onze activiteiten tijdig op de hoogte te brengen.

We wensen u alvast een prettige eindejaarsperiode en kijken ernaar uit u te kunnen verwelkomen op onze activiteiten in 2025!

Het bestuur van Salsa! vzw

COLOFON

Redactie | Gilbert Huybens, Gustaaf Janssens, Siegfried Slangen, Valerie Vrancken (eindredactie)
Redactieadres | Stadsarchief Leuven
Verantwoordelijke uitgever | Valerie Vrancken, Blandenstraat 150, 3053 Oud-Heverlee
Beeldmateriaal | Stadsarchief Leuven, WieBa Photography, Wikimedia Commons
Druk | Drukkerij De Bie, Duffel
Vormgeving | AtelierAnnelies
www.atelierannelies.be

PRAKTISCHE INFORMATIE SALSA! VZW

Website | www.salsa-archief.be
E-mail | salsaarchief@gmail.com
Adres | Stadsarchief Leuven
Rijschoolstraat 4/001, 3000 Leuven
Ondernemingsnummer | 0871.629.528
Bestuursleden | Jules Audiens, Fernand Bertrand (ondervoorzitter), Koen Dobbelaere (penningmeester), Hendrik Ollivier (secretaris), Siegfried Slangen, Timo Van Havere en Valerie Vrancken (voorzitter)
Erevoorzitter | Gustaaf Janssens

Lid worden ? U kan lid worden van SALSA! vzw door overschrijving van €20 (voor gewone leden) of €40 (voor steunende leden) op volgend rekeningnr.: IBAN BE93 068-2420772-67. Dit lidgeld omvat de driemaandelijke nieuwsbrief, mogelijkheid tot aankopen van de eigen publicaties met korting en gratis toegang tot de activiteiten van de vriendenkring.

Stadsarchief Leuven
Rijschoolstraat 4/001, 3000 Leuven
Tel. 016/27 42 22
archief@leuven.be

Je kan de leeszaal bezoeken van maandag tot en met vrijdag van 9 tot 13 uur. Archiefstukken aanvragen en raadplegen kan alleen op afspraak.

ISSN: 2593-6212

Collectie in de kijker: kronieken in het Stadsarchief

Het stadsarchief van Leuven bewaart een aantal interessante kronieken die heel wat informatie bieden over het leven in de Petermannenstad tussen de 16de en 19de eeuw. Hoog tijd dus om ze ook eens onder de aandacht te brengen.

Een kroniek is een chronologisch geordend verslag van gebeurtenissen. Dit teksttype komt al heel vroeg voor, maar kronieken werden aanvankelijk enkel geschreven in opdracht van een vorstelijke familie, een klooster of een stadsbestuur. Stadskronieken waren vooral bedoeld om terug te gaan in de tijd tot het al dan niet fictieve ontstaan van de stad en om voor de komende generaties vast te leggen wie er in de stad had geregeerd en welke belangrijke gebeurtenissen er hadden plaatsgevonden.

Zo kreeg de Leuvense stadsklerk en archivaris Willem Boonen (1547-1618) in 1590 de opdracht van het stadsbestuur om onderzoek te doen naar de "privilegien ende ordonantien deser stadt" om op die manier een historische verklaring te vinden voor de indeling van de Leuvense vooraanstaande families in zeven geslachten. In de late middeleeuwen en de vroegmoderne tijd werden ook geletterde burgers soms auteur van een kroniek. Zij schreven hierbij vaak eerst oude kronieken over om dan gedenkwaardige gebeurtenissen uit hun directe omgeving eraan toe te voegen. De meeste van deze teksten werden niet geschreven met het oog op publicatie, maar deze privé-manuscripten circuleerden in de geletterde midden- en hogere kringen van vroegmoderne steden en dorpen. Enkel werden ook gedrukt tijdens het leven van hun auteur. Eerst vanaf de 19de eeuw kwam er een tendens om de oudere handschriftelijke kronieken ook te bewerken en uit te geven. Zo publiceerde Edward Van Even in 1880 zowel de kroniek van Willem Boonen als die van Willem Leunckens (1700-1773). Ook de kronieken van Jan Baptist Hous (1756 - 1830) en Jacques Benoît Lameere (1790-1863) werden getranscribeerd en uitgegeven, respectievelijk in 1991 en 1986.

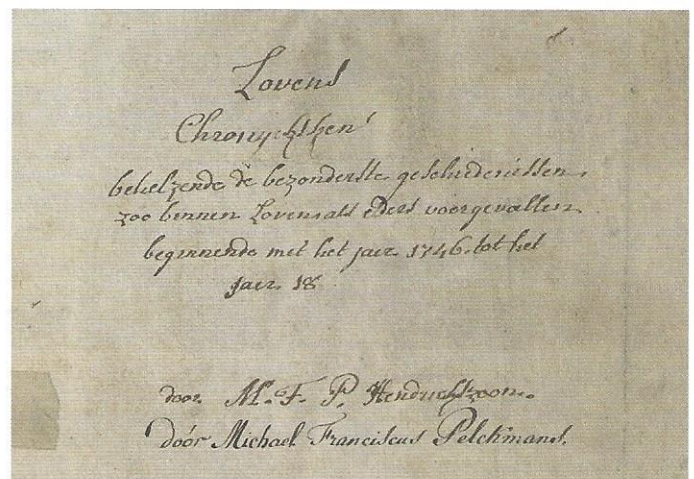
De kroniekschrijvers gebruikten vaak verschillende aanduidingen voor hun werk. Sommigen noemden hun tekst effectief een kroniek, maar ook aanduidingen als "memorieboek", "geschiedenis" of "annalen" komen frequent voor. Zo noemde Willem Boonen zijn eerder vermelde 16de-eeuwse opdrachtwerk een "memorieboek", terwijl Jan Baptist Hous en Jan Baptist Lameere hun kronieken benoemden als "Aanteekeningen van merkwaardige geschiedenissen". Willem Leunckens en Michiel Frans Pelckmans (1732 -1808) gebruikten dan weer de titels "Chronijcke der stadt Loven" en "Lovens Chronycksken" voor hun werken. Deze laatste kroniek bestond overigens uit maar liefst vijftien delen.

Een aantal van de Leuvense kronieken is sinds januari 2024 digitaal raadpleegbaar via een

overkoepelende website met transcripties van Nederlandstalige kronieken uit de periode 1500-1850 (<https://kronieken.transkribus.eu>). Het is een website met in totaal 207 kroniektteksten uit de Lage Landen, die allemaal integraal doorzoekbaar zijn en dus voor iedereen toegankelijk. Het is het resultaat van het onderzoeksproject *Chronicling Novelty. New Knowledge in the Netherlands, 1500-1850*, dat geleid werd door Erika Kuijpers van de Vrije Universiteit Amsterdam en Judith Pollmann van de Universiteit Leiden. Hierbij kon het team van onderzoekers enerzijds gebruik maken van teksten die al getranscribeerd en uitgegeven waren in de Digitale Bibliotheek der Nederlandse Letteren (DBNL). Maar er werd ook heel grondig gezocht naar kronieken die enkel in handschrift bestonden en bewaard worden in rijksarchieven, stadsarchieven en universiteitsbibliotheken. Voor de transcriptie van deze teksten werd beroep gedaan op vrijwilligers via het crowdsourcing-platform *Vele Handen*. In de periode van midden 2019 tot einde 2021 werden zo 123 ongepubliceerde kronieken aan de collectie toegevoegd. Via deze unieke verzameling kunnen we nu dus tijdreizen naar het leven in dorpen en steden in Nederland en Vlaanderen tussen 1500-1850 en daarbij ook halthouden in Leuven.

Inhoudelijk zijn kronieken erg diverse tekstbronnen. Kroniekschrijvers beschreven in hun werk vaak alledaagse dingen, zoals weerfenomenen, de gangbare graanprijzen, nieuwe gebouwen, ongelukken en misdaden. In crisisjaren verschoof de focus vanzelf naar de gevolgen van oorlogen, bezettingen, epidemies of overstromingen. Om vermeldenswaardige gebeurtenissen te vinden, luisterden de auteurs naar de stadsomroeper en tekenden ze verhalen op die ze hoorden in herbergen. Ook informatie uit overheidspublicaties, brieven, pamfletten en kranten werden mee opgenomen in kronieken.

Via deze nieuwsbrief wil het Stadsarchief zijn kronieken graag wat beter aan u voorstellen. We beginnen in deze editie op de laatste pagina alvast met de oudst bewaarde Leuvense kroniek.

Het Openbare Jongensweeshuis te Leuven, 1926-1939

Dit voorjaar publiceerde Salsa! Cahier 18 met de titel *"Het Openbare Jongensweeshuis te Leuven, 1926-1939"*. Dit Cahier geeft een levendige inkijk in het dagdagelijkse samenleven van weesjongens en personeel in het Jongensweeshuis, en dit gedurende een periode waarin de economische crisis hard toesloeg en heel wat ouders in armoede zich verplicht zagen hun kinderen onder te brengen in het weeshuis.

Het weeshuis werd bestuurd door een bijzonder betrokken directeur die er ook woonde met zijn gezin. Dankzij hem beschikken we over een rijk OCMW-archief waarin, behalve de persoonlijke dossiers van de weesjongens, ook duizenden brieven, verslagen, documenten en teksten van zijn hand bewaard bleven. Dit uitstekend historisch materiaal liet de auteur toe een bijna filmisch beeld te vormen van de concrete leefomstandigheden van de weesjongens.

Hoe het aanvoelde om weesjongen te zijn in die tijd en op die plaats, leren we niet uit documenten. Zeven oud-weesjongens, inmiddels bejaard, werden bereid gevonden om hun persoonlijke herinneringen te delen met de auteur. Dankzij hun – vaak erg ontroerende – getuigenissen komt dit stukje Leuvense geschiedenis weer echt tot leven.

De eerste zorg voor weeskinderen in Leuven dateert reeds van voor 1636. In dat jaar werden de gebouwen en goederen van een bestaand meisjesweeshuis ter beschikking gesteld aan Jacobus Santfoort, een geestelijke en professor in de rechten aan de universiteit van Leuven, om er een nieuw weeshuis in te richten. Het *"armen weeshuys van Sint-Yvo gesticht voor arme vaederlooze*

en moederlooze weesen, zoo knechtken als dochterken, by wylen den eerwaarde heere Santfoort" was volledig afhankelijk van de liefdadigheid van zijn stichter. Dit bleef zo tot Jacobus Santfoort in 1652 de instelling bij testament tot een autonome stichting met eigen statuten verhiel. Deze datum wordt algemeen als de stichtingsdatum van het weeshuis beschouwd.

Tijdens de Franse tijd kwam het weeshuis onder burgerlijk bestuur. Tegen het einde van de negentiende eeuw was de bevolking dusdanig gestegen, dat er werd beslist om in de Frederik Lintsstraat nieuwe gebouwen op te richten. Architect Alphonse Stevens tekende de plannen en een Leuvense aannemer, Pierre Decoster, voerde de werken uit. Op 20 september 1903 werd het nieuwe *"Hospice pour Orphelins et Vieillards"* plechtig ingehuldigd. In augustus 1927 kreeg Guillaume Devriendt de leiding toevertrouwd over het weeshuis. Deze bleef er gedurende meer dan dertig jaar directeur, tot aan de sluiting ervan in 1960. Devriendt had zelf gedurende meer dan tien jaar als weesjongen in het Leuvense weeshuis verbleven.

De Commissie van openbare Onderstand besliste over de opname. De meerderheid van de kinderen waren 'halve' wezen, kinderen van wie nog een ouder in leven was, en waren ook nog erg jong, tussen vier en tien jaar. Van het ene moment op het andere werden zij gescheiden van hun ouder(s), van hun zussen en soms ook van hun broers. Ze lieten hun familie, hun vertrouwde school en de buurt waar ze tot dan geleefd hadden, achter. Uit getuigenissen zeventig jaar later bleek hoe traumatisch deze ervaring voor hen kon zijn. In de aanvraagdOCUMENTEN die de directeur voor de C.O.O. opstelde, lezen we welke schrijnende armoede vele ouders naar het weeshuis bracht.

Enkele weesjongens gefotografeerd ter gelegenheid van hun communiefeest, uitgedost in hun spiksplinternieuw uniform. Achteraan opzienster-econome M. L. Robertz en directeur Devriendt, met naast hem een van zijn kinderen. Devriendt woonde zelf ook in het weeshuis, samen met zijn gezin (Fotocollecties SAL).

Het jongensweeshuis. Het imposante gebouw, dat in 1903 werd ingehuldigd, bepaalde decennialang het uitzicht van de Frederik Lintsstraat, tot het in 1985 grotendeels werd afgebroken (Fotocollecties SAL).

De directeur hield het weeshuis, waar tot honderd kinderen verbleven, draaiende samen met slechts een viertal inwonende 'opzieners'. Dit was enkel mogelijk dankzij een uitgekiende organisatie en een vrijwel continue beschikbaarheid van het personeel.

Elke dag had zijn vast programma. De dagelijkse maaltijden, routinehandelingen en -activiteiten vonden alle op een vastgesteld tijdstip plaats. Instrument en tegelijk symbool voor deze tijdsverdeling was het belsignaal. Dankzij het reglement kennen we niet alleen de precieze dagindeling, maar ook de nauwkeurige omschrijving van alle kledingstukken die de weesjongens dienden te dragen en de hoge eisen waaraan de voeding moest voldoen. Het mag gezegd dat de weesjongens, voor die tijd en zeker in vergelijking met wat velen gewend waren, goed gekleed en gevoed werden. Alle geïnterviewde weesjongens herinnerden zich ook de lekkere en royale maaltijden.

Met de hygiëne was het eveneens prima gesteld: er waren voetbaden en ligbaden met warm, stromend water alsook 'moderne' toiletten met waterspoeling.

Er werd veel belang gehecht aan de schoolse prestaties van de weesjongens. Zo waren na schooltijd de opzieners steeds aanwezig in de studiezaal, waar de leerlingen hun schoolwerk dienden te maken. Indien er problemen werden vastgesteld op gebied van leren, nam de directeur persoonlijk contact op met de leerkrachten of de schooldirectie en ook aan het gedrag van de weesjongens op school waren in het weeshuis consequenties verbonden. Wanneer een weesjongen afstudeerde, hielp de directeur bij het zoeken naar werk en bemiddelde bij plaatselijke ondernemingen.

Er werd ook ruimschoots aandacht gegeven aan ontspanningsmogelijkheden. De weesjongens brachten hun – eerder schaarse – vrije tijd geregeld buiten de muren van het weeshuis door. Zo werden er wandelingen gemaakt, o.a. richting platteland en naar één van de speelvelden rond Leuven. De Leuvense bioscopen werden bezocht. Er was de Wezensportclub ter bevordering van atletiek en voetbal. Men ging kijken naar fietswedstrijden. Gedurende de zomermaanden werd er gezwommen in het stedelijk zwembad. En zo verder.

De meest levendige herinneringen van de geïnterviewde weesjongens betroffen de feestperiode rond Sinterklaas en Kerstmis. *"Wij zaten met zijn allen in 't studiezaaltje vol spanning te wachten. De Sint had een groot boek bij zich en daarin stond voor alle kinderen apart een woordje in. De stoute kinderen kregen van de Piet een roede die van papier gemaakt was. Maar alle kinderen kregen evenveel, 't was toch allemaal voor iedereen samen."*

Met Kerstmis stond in de speelzaal van de kleintjes een versierde kerstboom opgesteld. *"Kerstgeschenken [werden] aangeboden volgens ouderdom en verdienste. [Ze waren] meer een aanmoediging als een beloning, een aanmoediging tot vlijt, tot stiptheid, tot goed gedrag, tot onberispelijken werklust."* Zo kregen in 1931 de jongste weesjongens een sjaal, de oudsten scheergerief.

Het hoogtepunt van het jaar was de jaarlijkse kermis. Er werd dan een dag georganiseerd waarop de kermispret gratis was en alle kinderen een portie wafels en smoutebollen aangeboden kregen.

Bij alle feestelijke gelegenheden speelde de eigen fanfare van het weeshuis een belangrijke rol. Deze fanfare trok er ook geregeld 's zondags op uit langs de Leuvense

Waszaal van het weeshuis. De weesjongens wisten zich elke ochtend met koud water aan de lavabo's in de waszaal. Er was evenwel ook een verwarmde badzaal, waar de weesjongens op zaterdagmiddag een warm bad konden nemen (Fotocollecties SAL).

straten en kon op veel sympathie van de Leuvenaars rekenen.

Er werd bovendien samen op uitstap gegaan en op reis, iets wat nu misschien vanzelfsprekend lijkt, maar in die tijd ongetwijfeld niet was. Zo werd bijvoorbeeld per autocar of trein een daguitstap naar de Belgische kust gemaakt. De oudste weesjongens deden zelfs meerdaagse reizen, waarbij vaak ook in andere weeshuizen werd overnacht.

Hoe verliepen de contacten met gezin en familie? Iedere eerste zondag van de maand en op officiële feestdagen mochten de weesjongens een bezoek brengen aan hun familie.

De weesjongens moesten in het weeshuis afgehaald en teruggebracht worden door de ouder(s) of een volwassen familielid. *"Wij stonden dan in de gang te wachten in ons zondagse kostuum tot vader of moeder in de hal werden binnengelaten en ze onze naam afriepen. De surveillant keek nog eens goed na of onze kleding in orde was. Maar als er niemand kwam, bleef je daar staan wachten. Er bleven altijd kinderen over, dat was heel triestig. Dan vloeiden er tranen. En voor degenen die mochten naar huis gaan, was 't al bijna even zo erg."* De directeur riep ook geregeld ouders ter verantwoording over het gedrag van de weesjongens tijdens hun verblijf thuis.

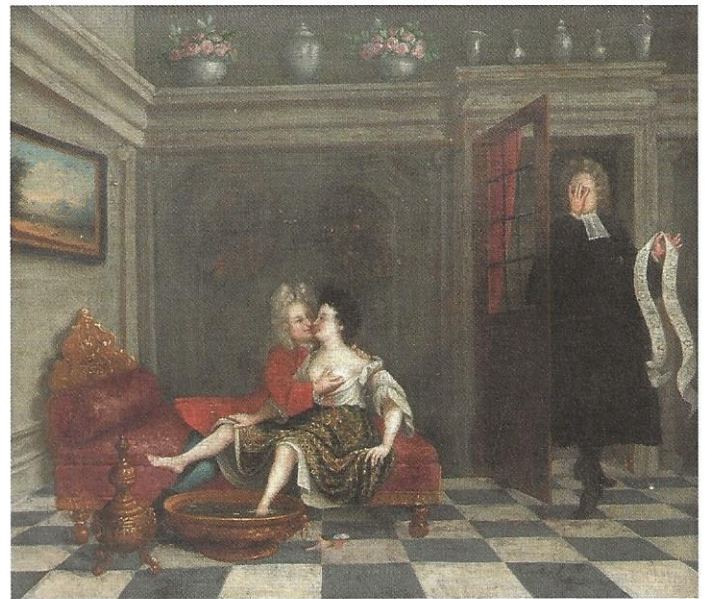
Uit alles blijkt dat de geboden zorg van goede kwaliteit was, ondanks dat een erg beperkt aantal volwassenen hiervoor verantwoordelijk was. De weesjongens genoten degelijk onderwijs en er was voldoende ruimte voor plezier, ontspanning en interactie met de buitenwereld. Het leven in grote groep en het gebrek aan contact met thuis maakten echter dat voor hun affectieve behoeften de weesjongens nergens terecht konden, noch bij hun ouders, noch bij het personeel. Het meest treffend in het onderzoek is de relatie tussen de bittere armoede en de wezenzorg. Een vaststelling die sindsdien geregeld aanleiding is geweest voor kritiek op de latere jeugdhulp.

“Den dorps ver” van de Sint-Pieterskerk

In de periode 27 oktober 1735 – 15 april 1736 werd het eerbiedwaardige kapittel van de Leuvense Sint-Pieterskerk opgezadeld met een ontluisterende gebeurtenis. Ex-zangmeester Tassart, een belangrijk lid van de kerkgemeenschap, had zich namelijk bezondigd aan ‘ontmaagding’ (*in materie deflorationis procrationis*). Over de ware aard van het vergrijp – ging het om een doelbewuste *verkrachting* of was het een vermeend *overspel* – weten we niets. Hoe dan ook, de affaire ging zowel binnens- als buitenshuis over de tong en nam, vooral na bijkomende aantijgingen aan het adres van de dader, zo’n grote proporties aan dat die in zes notariële akten breed werd uitgesmeerd.¹ Op te merken valt dat het eigenlijke delict dat in 1729 plaatsvond, pas zes jaar na datum aan de grote klok werd gehangen. Wellicht wou het kapittel, gezien de vele roddels, met een onderzoek zijn reputatie en onkreukbare eerlijkheid veiligstellen. Maar wat behelst de zaak-Tassart nu precies, die toen voor zoveel ophef heeft gezorgd?

Op 27 oktober 1735 legde Anna Catharina Verhaeren, een gezworen vroedvrouw, tegenover de deken en het kapittel en onder ‘*deughdelycke eede*’ een opzienbarende verklaring af. Begin 1730 kreeg ze in haar huis, gelegen aan de Barbarastraat, de 40-jarige Anne Françoise Du Bois over de vloer die zich als dienstmeid ‘*wou verhuren*’ (zich aanbieden). Ze werd aanvaard. Maar korte tijd nadien merkte de hospita dat haar dienstmeid al in de achtste maand ‘*groot gaende was van een kind*’. De vrouw vertelde haar ‘*dat sy was groot gaende uyt die wercken van sekeren Tassart musicant van sinte peeters*’ [H 21|51, 22|12]. De persoon in kwestie is Georgius Franciscus Tassart, afkomstig uit Braine-le-Comte [prov. Henegouwen].

Zijn naam duikt in 1726-1727 op als student aan de pedagogie ‘Het Varken’. Schijnbaar onbemiddeld stond hij er, samen met enkele medestudenten, geregistreerd als zijnde ‘niet-betalend’ [*sequentes nihil solverunt*].² Waarschijnlijk maakte hij toen al deel uit van de cantorij in de Sint-Pieterskerk en nam hij, na het overlijden van zangmeester (*phonascus*) Mathias Du Lait (*12 november 1730), diens taak over. Hij was onder meer verantwoordelijk voor de muziekopleiding van de koorknapen (*korallen*) die, samen met de zangers en de instrumentisten, de kerkdiensten onder zijn leiding mee opluisterden. In die hoedanigheid werd hij begin juli 1731 door de stad vergoed ‘*voor het musieck gesongen*’ tijdens de jaarlijkse herdenking in de Sint-Pieterskerk van de *Belegering en de bevrijding* die Leuven tussen 24 juni en 4 juli 1635 had meegemaakt.³ Die functie heeft hij maar een tiental maanden uitgeoefend. Volgens Du Bois werd hij door het kapittel gesuspenseerd [22|12]. Bij de eveneens jaarlijkse gedachtenis in de Sint-Pieterskerk van de geboortedag van de Habsburgse keizer Karel VI (1 oktober

Een vrijpartij die door een priester stiekem ‘door de vingers wordt gekeken’. 18de-eeuws schilderij (artiest en bewaarplaats onbekend, bron: Wikimedia Commons)

1685), was het Ludovicus Joannes Colfs die op 1 oktober 1731 als zangmeester optrad en van stadswege ‘*voor het musieck*’ werd betaald.⁴

Even terug naar de hospita. Die riep in 1730 Tassart meteen op het matje met de dwingende vraag haar de waarheid op te biechten. Aanvankelijk betwistte hij met klem de situatie, ‘*maer ten langen leste heeft t’selve bekent*’. Teneinde de zaak in der minne te schikken, werd overeengekomen dat hij Du Bois voor de bevalling (‘*over het geliggen*’) een pistool (‘*double écu d’or*’) zou betalen [H 21|51, 22|12].

Enigszins verrassend is dat Anne Françoise Du Bois zelf pas op 13 april 1736, ruim vijf maanden na het getuigenis van de hospita, door de deken en het kapittel werd gehoord [H 22|12]. In haar relaas, dat voortbouwt op dat van de hospita, onthult ze een aantal details over het lichtzinnige gedrag van Tassart. Zo vertelde ze dat toen hij haar het geld (pistool) bezorgde, hij ‘*haer wederom tot syne lusten (wou) hebben*’, hetgeen ze kordaat had geweigerd.

De geboorte van haar zoon, die ze Franciscus noemde, vond plaats op pinksterdag 28 mei 1730 [H 22|12]. In het geboorteregister van de Sint-Michielskerk staat dat hij de onwettige zoon was van Cassart [= Tassart] en dat zijn moeder deels melding had gemaakt en onder ede had bevestigd dat de genoemde vader in aanwezigheid van de vroedvrouw daarvan op de hoogte was gesteld [‘*Franciscus filius Cassart et Annae Franciscæ Dubois illegitimus cuius mater in parte retulit et iuramento firmavit predictum esse patrem in presentia obstetricis Anna Catharina Verhaeren*’].

1. RAL (Rijksarchief Leuven), *archief notariaat Emmanuel Haelgoet* (882/771), nr. 21, akten nrs. 51, 52, 53 en 55; nr. 22, akten nrs. 12 en 13. Een verwijzing naar de bewuste akte is als volgt: H 21|51 etc.

2. A. Schillings, *Matricule de l’université de Louvain*, Brussel, vol. 7 (1963), p. 450 (nr. 370).

3. SAL (Stadsarchief Leuven), *Oud archief*, nr. 5351, fol. 279r°.

6 4. SAL, *Oud archief*, nr. 5352, fol. 356r°.

Derhalve werd het kind in augustus 1729 verwekt: Du Bois was toen 39 jaar, Tassart hooguit 20! Zijn ouderdom kan worden afgeleid op basis van het feit dat studenten toen op vrij jonge leeftijd – al vanaf 16-17 jaar – aan de universiteit werden geïmmatriculeerd. Tassart was in 1726-1727 student aan 'Het Varken' en moet dus die leeftijd hebben gehad.

Kort na de bevalling bezocht hij zijn minnares en nam hij 'het kint in syne armen' en gaf het 'een kruysken'. In de loop van de maand augustus 1730 werd hij door Jacobus di Martinelli, eveneens muzikant, gevraagd om samen met Du Bois om 7 uur 's avonds in de herberg de *Drie Koningen*, buiten de Tiensepoort, aanwezig te zijn. Ook de echtgenote van Di Martinelli was present. Die verzocht Du Bois, en dat op aandringen van Tassart, of zij een brief (*billet*) wou schrijven waarin zij zou verklaren dat zij 'noyt vleeschelycke conversatie [omgang] met hem Tassart en saude gehadt hebben gelovende hij in sulcken cas [geval] het kint te sullen onderhouden ende te doen leeren maer dat sy sulcx aen syne tegenwoordige vrouwe niet en mochte declareeren' [H 22|12-13]. Tassart, die dus gehuwd was, weigerde zijn concubine en haar kind te onderhouden en als juridische ouder voor zijn bastaardzoon op te treden. Bovendien moest die buitenechtelijke relatie voor zijn vrouw geheim blijven. Het antwoord van Du Bois was onverbloemd: 'ick saude liever een corde van twee blancken [een touw ter waarde van twee zilverstukken] coopen om hem te laeten ophangen als sulck een billet te geven want hy is den vader van dat kint' [H 22|12].

Maar daarmee was de zaak-Tassart hoegenaamd niet van de baan. Tussen de verklaringen van de hospita en Du Bois werden enkele kerkmuzikanten die Tassart persoonlijk hadden gekend door de deken en het kapittel gedagvaard. Hun bekentenissen ten aanzien van de ex-zangmeester waren allesbehalve flatterend.

Op 28 oktober 1735, een dag na het verhoor van de hospita, kwam Jacobus Vanden Eynde, sedert mei 1732 contrabasspeler (*luserum bassi*) in het kerkorkest, als eerste op de proppen met het sensationeel verhaal dat hij 'in het publicq dickmaels had hooren seggen als dat Georgius Franciscus Tassart saude gehadt hebben vleeschelycke confersatie met verscheÿde vrouw persoonen ende kinders verwekt ende dat hy dien naem heeft in die stadt Loven' [H 21|52]. Zijn bewering werd een dag later door kapelaan-zanger Louis François Henry, organist Dieudonné Raick en Joannes Franciscus Penneman, die als opvolger van de hierboven bij de herdenking van Karel VI vermelde Colfs begin oktober 1733 tot nieuwe zangmeester was aangesteld, bevestigd: 'George Francois Tassart a le nom entre les musiciens en cette ville d'avoir faits plusieurs enfans et qu'il avait eu conversation carnal avec plusieurs' [H 21|53]. Op 10 november verkondigden de gebroeders-muzikanten Philippus Jacobus en Leonardus Vanden Eynde dat Tassart 'onder die musicanten ende oock in dese stadt Loven den naem heeft van verscheÿde kinderen verwekt te hebben so verre dat hy genoempt wiert den **dorps ver**' [H 21|55]. In de akte van 15 april 1736 deelde Leonardus Vanden Eynde mee dat 'hy te meermaelen den voorseide Tassart heeft hooren noemen den **dorps ver** so verre dat hy comparant [Leonardus] eens synde in de herberge

genoempt Bethlehem staende alhier op die aude merckt andere persoonen die met hem drinckende waeren inden vloer [op de begane grond] vanden huÿse siende dat den voorseide Tassart aenquamp ende al daer passerende seyden siet Vanden Ende daer is den **dorps ver** hy is als musicant uwen confreer [collega] t'is fraey volck dat gy onder u hebt' [22|13]. Hetzelfde scheldwoord had ook ene Joannes van Wange verscheidene keren opgevangen onder meer tijdens een gesprek met 'noch eenen anderen musicant ende eenen anderen treffelycken borgher [toen zij] waeren gaende naer die capelle van onse lieve vrouwe Ginter buyten' waarbij Tassart ter sprake kwam [H 22|13].

De term **dorps ver**, die tot vijfmaal toe in twee akten voorkomt [H 21|55, 22|13], is ongetwijfeld een verbastering van het woord **dorper** dat betrekking heeft tot iemands zedelijke eigenschappen. Afgaande op de verschillende commentaren werd Tassart dus beschouwd als een gemene kerel, een eerloze schurk⁵ en ... een vrouwenzot.

Werd hij later zangmeester van de Sint-Andrieskerk in Antwerpen, waar hij in 1768 overleed,⁶ over het lot van Anne Françoise Du Bois en haar zoon Franciscus vonden we voornamelijk geen aanknopingspunten.

Op heden desen 10 november 1735 Compa-
rende voor mij Not. by syne Maest. Souverai-
nen Brader van Brabant geannuereert
tot Loven reduerende present die getuygen
naer genoempt Philippus Jacobus van
den Eynde, en Leonardus van den Eynde,
Eynde musicanten van het capittel der
Collegiale kerke van St. Andries de
welcke ter requisitie van die heer Ew.
heere Deken ende Canonicken der selver
kerke sonder indietie ofte persuaasie van
jemanden dan alleenelyck in farve
van justitie ende om des waerheit getuy-
genisse te geven verclaerden voor die oprecht
waerheit te wesen aldat Georgius Franciscus
Tassart onder die musicanten ende
oock in dese stadt Loven den naem heeft
van verscheÿde kinderen verweckt te hebben
so verre dat hy genoempt wiert den dorps
ver ende want hy redelyck in der waerheit
getuygenisse te geven so verclaerden by dese
hant declaratie te sullen misereeren voor
alle heeren hooren ende witten des aensch-
lynde ende de selve met eide beswettigen
dat is quodries aldus gedaen ende gepast een-
ten dage voors ter presentie van St. Petrus
de Kintebijze ende Carolus Emanuel Haelgoet
getuygen hier toe aenlocht
Jh. J. Vanden Eynde
Leonardus Vanden Eynde
Emmanuel Haelgoet

Getuigenis van de broers Philippus Jacobus en Leonardus Van den Eynde over de 'zaak Tassart', zoals opgetekend door notaris Emmanuel Haelgoet (Rijksarchief Leuven, archief notariaat Emmanuel Haelgoet, nr. 21, akte nr. 55).

5 J. Verdam, *Middelnederlandsch handwoordenboek*. 's Gravenhage, 1932, p. 149.

6 G. Spiessens, 'De Antwerpse zangmeester en componist André-Joseph Blavier (Luik 1713-Antwerpen 1782', in *Jaarboek 13 van de Provinciale Commissie voor Geschiedenis en Volkskunde*, 2003, p. 17 en 28.

Het memorieboek van Willem Boonen (ca. 1547-1618)

Rond 1590 begon de Leuvense klerk en archivaris Willem Boonen te schrijven aan de eerste Leuvense stadsgeschiedenis in het Nederlands. Door de volkstaal te gebruiken, wilde Boonen het verleden van het hertogdom Brabant en zijn hoofdstad sinds de Romeinse tijd voor zijn tijdgenoten toegankelijk maken. Zijn 'memorieboek' is dan ook een historische bron van onschatbare waarde. Het bevat naast een historisch deel ook een relaas over de eigentijdse gebeurtenissen in Leuven tot 1594. Hierdoor is het de oudste kroniek die in het stadsarchief bewaard wordt.

Het handschrift van stadsarchivaris Boonen heeft echter zelf ook een bewogen geschiedenis, die door Van Even in de inleiding van de uitgave van het handschrift uitgebreid beschreven wordt. Hij vermeldt dat Boonen eerst een kladversie heeft gemaakt en daarna het handschrift in het net overschreven.

Hoewel het een opdrachtwerk was, leverde Boonen het memorieboek niet op. Na zijn dood in 1618 kwam het handschrift dan ook in handen van zijn erfgenamen. Pas na lang aandringen werd het aan het stadsbestuur overgedragen. De boekdelen werden vanaf dan bewaard in het stadhuis in het lokaal van de pensionarissen. Daar zou het handschrift volgens Van Even met de grootste zorg bewaard worden. Maar Boonens memorieboek zou echter twee keer voor geruime tijd uit het stadhuis verdwijnen, telkens naar aanleiding van een tijdelijke bruikleen. Van 1718 tot 1728 had meier Theodoor van Bockel het handschrift persoonlijk ter beschikking en vanaf 1829 was één deel uitgeleend aan baron Frédéric de Reiffenberg, professor aan de Rijksuniversiteit van respectievelijk Leuven en Luik. Hij vergat het handschrift echter terug te bezorgen aan het stadsbestuur. Een jaar na zijn dood in 1850 kon het via de weduwe van de baron gelukkig alsnog teruggevonden worden en naar Leuven terugkeren.

Boonen voltooide zijn kroniek in 1594. De lange titel van het werk vermeldt meteen ook de vier inhoudelijke onderdelen: "Een cort verhael oft memorie boeck vanden hertoghen van Brabant, vanden ouderdom der stadt Loeven, van de seven oude originele geslachten der selver stadt ende haere Sint-Pieter-mannen". De delen 1 en 3 zijn versierd met wapenschilden van vorsten en van de zeven adellijke families van Leuven. Deel 2 behandelt de Leuvense gebouwen en de lokale economie. Ook de Leuvense Ommegang, door

Boonen omschreven als "de schoone excellente processie vande Kermisse van Loven", wordt er integraal in afgebeeld met prachtige waterverfprenten. Door de uniciteit van deze tekeningen werd Boonens stadskroniek in 2014 in de Topstukkenlijst van de Vlaamse Gemeenschap opgenomen. Dit is een lijst van roerend cultureel erfgoed dat in Vlaanderen bewaard moet blijven, omwille van zijn bijzondere archeologische, historische, cultuurhistorische, artistieke of wetenschappelijke betekenis.

Naast een beschrijving van memorabele gebeurtenissen zoals hertogelijk bezoeken, aanvallen en plunderingen door Geuzen en de inkwartiering van legers geeft Boonen ook regelmatig weerkundige informatie. Zo weten we via hem dat Leuven op 5 juli 1563 getroffen werd door een zwaar onweer met donder, bliksem, regen en wind "zoals men er nog nooit een gehoord of gezien had". Ook op 10 januari 1584 was er een onweer met de gebruikelijke donder, bliksem en regen. Boonen vermeldt dat het weer in die periode extreem vochtig en ongewoon is. Hierdoor werd in alle kerken, kloosters en huizen een merkbare vochtigheid waargenomen. Het leek alsof de gebouwen zelf "zweetten", waarbij grote druppels water van de muren en het plafond aflieden. Dit veroorzaakte een melancholische en deprimerende sfeer in de stad, waarbij men de vroegere verwoestingen en ellende van Leuven beter begreep en betreurde. Ook op 30 juni 1586 werd het torendak van de Sint-Catharinakerk (in de buurt van de Ravestraat) vernield door een zwaar onweer. Daarbij zou het luitouw aan het hoogaltaar om de klok te luiden zo hevig bewogen hebben dat het een heiligenbeeld beschadigde.

Ook met watersnood kregen de Leuvenaars in de 16de eeuw af te rekenen. Boonen beschrijft een enorme overstroming op 8 januari 1573, die veroorzaakt werd door een doorgebroken dijk tussen de twee spuien. Het water veroorzaakte enorme schade in de stad: huizen, muren, bruggen, poorten, torens en vesten werden vernield. Specifieke schade wordt door Boonen vermeld aan de "Vuijlaecke"-poort (Aarschotsepoort), en aan de toren genaamd het Nieuwwerk, die beiden instortten. Ook de Horenbrug (Mechelsestraat) en de brug op de "Duijlaecke" (Ulake) werden beschadigd. Het water stond tot aan de herberg "De Wildenman" (Margarethaplein) en de Sint-Pieterskerk. De overstroming was zo ernstig dat men in het Bogaardenklooster een hoogwaterstand kon optekenen van vijf voet (1,5 meter).

Volgens Boonen werd Sint-Joris en de draak op deze manier voorgesteld in de Leuvense Ommegang